

УДК 342.951:334.722(477)

Н. І. ЯВОРСЬКА,*здобувач**Харківського національного університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Розглянуто наукові та нормативно-правові проблеми вдосконалення податкового контролю підприємництва в Україні. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення фіскального простору для ведення бізнесу.

Україна будує правову державу, запроваджує інститути ринкової економіки, йде шляхом створення якісно нового суспільства, орієнтованого на пріоритет загальнолюдських цінностей, визнання особи найвищою соціальною цінністю, модифікації функціонального призначення державних органів, запровадження, так званих, «партнерських» відносин особи і державних органів, що набуває особливого значення у світлі інтеграції нашої держави до європейської спільноти.

Серед державних органів завжди посідали чільне місце й зберігають його нині органи державної податкової служби, реформування організаційно-правової структури та функціонального призначення яких є актуальним завданням органів законодавчої та виконавчої влади в сучасних умовах соціально-економічних, політичних перетворень у нашій державі. Україна заінтересована в тому, щоб вищезазначені органи і структурно, і функціонально були здатні оптимально та ефективно реалізувати функції держави. Перш за все це стосується найпоширенішої й найпріоритетнішої функції органів Державної податкової служби України – контролю. У світлі докорінного оновлення господарського законодавства України, і насамперед тієї його частини, що визначає засади регулювання підприємницької діяльності як складової господарської діяльності, яка підлягає ліцензуванню, контроль вищезазначених державних органів за підприємницькою діяльністю, котра підлягає ліцензуванню, модифікується, змінюються всі елементи його механізму, а це актуалізує відповідні наукові дослідження з тим, щоб отримані результати використати у процесі формування вітчизняного перспективного (у вигляді кодифікованого акту) податкового законодавства, яке на сьогодні є досить розгалуженим, складним, суперечливим і нагальна потреба прийняття якого вже назріла. Контроль органів державної пода-

ткової служби України за підприємницькою діяльністю, яка підлягає ліцензуванню, набуває нині специфічних властивостей, посідає самостійне місце в їх загальній контрольній діяльності і вимагає досконалого нормативного (при узгодженні змісту господарського та податкового законодавства) підґрунтя, сформулювати яке можна на підставі результатів фундаментальних комплексних наукових досліджень.

Науково-теоретичною основою змісту роботи стали положення, ідеї та підходи вітчизняних та зарубіжних учених-юристів: В. Б. Авер'янова, О. Ф. Андрійко, Г. В. Атаманчука, О. М. Бандурки, Д. М. Бахраха, Д. А. Бекерської, В. Т. Білоуса, Л. Р. Білої, Ю. П. Битяка, А. С. Васильєва, В. М. Гаращука, З. С. Гладуна, І. П. Голосніченка, Л. К. Воронової, С. Т. Гончарука, В. Р. Жвалюка, Р. А. Калюжного, С. В. Ківалова, С. М. Клімової, Л. В. Ковалюка, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, О. В. Кузьменко, М. П. Кучерявенка, С. В. Медведчука, П. В. Мельника, Н. В. Нечай, Н. Р. Нижник, В. П. Петкова, О. П. Полінця, В. І. Полюховича, В. М. Поповича, Л. А. Савченко, А. О. Селіванова, М. М. Тищенко, В. О. Шамрая, В. К. Шкарупи тощо.

Податковий контроль є необхідною умовою існування ефективної податкової системи. Він покликаний забезпечити зв'язок платників податків з органами державного управління, що наділені особливими податковими правами і повноваженнями. Податковий контроль є завершальною стадією управління оподаткуванням і одночасно одним з елементів планування податкових доходів бюджету. Це зумовлено тим, що, з одного боку, він є формою реалізації контролюючих функцій податків, а з іншого – формою примусових грошових відносин.

Інтеграція України в європейське політичне та економічне співтовариство обумовлює реформування суспільних інституцій, зокрема податкової системи. Тому податкова служба

повинна бути органом, що динамічно розвивається і перебудовується у відповідності до вимог часу. Найбільш значущого в даному аспекті є система податкового контролю, яка покликана забезпечити дотримання балансу інтересів держави і осіб, що виконують податкові обов'язки [1].

Якість податкового контролю, що включає рівень, повноту, достатність, порядок виконання податковими інспекторами як суб'єктами контролю роботи із забезпечення його цілей, реалізації окремих процедур, є досить важливою умовою ефективності діяльності податкових служб. Для цього першочергового вирішення потребують питання оптимізації процедур податкового контролю, підвищення якості проведення податкових перевірок та забезпечення контролю за роботою податкових інспекторів [2].

У главі 5 Податкового кодексу України сформулювати спробу прописати процедурні питання щодо виконання податковими органами своїх контрольних функцій. На жаль, при визначенні відносин між сторонами у процесі здійснення податкового контролю більш-менш чітко прописані права податкових органів та обов'язки платників податків і зовсім нічого не вказано про обов'язки податкових органів та права платників. Норми Податкового кодексу України фактично являють собою систематизоване існуюче законодавство щодо податкового контролю, а тому не можуть вирішити сучасні проблеми відносин податківців та платників податків.

Існуючий у Податковому кодексі України поділ податкових перевірок не відображає їх сутності і призводить до виникнення нових термінів, таких, як документальна перевірка, оперативна перевірка, зустрічна перевірка тощо. У результаті даний нормативний акт не вирішує проблеми визначення предмета перевірки. Запропонована в Податковому кодексі України концепція правового регулювання податкового контролю, яка побудована на запровадженні єдиних уніфікованих правил для всіх напрямків контрольної діяльності податкових органів, не дозволяє уникнути існуючих труднощів у відносинах податківців та платників податків під час проведення контролю та гарантувати свободу підприємницької діяльності [3].

Отже, різна природа напрямків контрольної діяльності податкових органів потребує й окремого правового їх регулювання. Тому пропонуємо в Податковому кодексі України визначити основні засади здійснення державного контролю в сфері оподаткування таким

чином: принципи контролю, права та обов'язки податкових органів, права та обов'язки суб'єкта господарювання під час здійснення контролю, форми контролю, напрямки податкового контролю та порядок їх здійснення, документи, які надають право службовій особі – податківцю здійснювати контроль, порядок вилучення документів під час здійснення контролю тощо.

Пропозиції розроблено відповідно до наступних принципів правового регулювання контрольної діяльності податкових органів:

- чітко законодавче визначення повноважень, меж та способу здійснення податкового контролю;

- встановлення прозорого правового статусу учасників контрольної діяльності;

- встановлення різних адміністративних процедур податкового контролю відповідно до його напрямків;

- здійснення податкового контролю відповідно до чітко визначених підстав, цілей, завдань, форм та термінів контролю.

Удосконалення процедури податкового контролю сприятиме зменшенню державного втручання в підприємницьку діяльність та звуженню тіньового сектора економіки, виконання податковими органами своїх контрольних функцій відповідно до вимог Конституції України, налагодженню партнерських відносин між податковими органами та платниками податків. Усі названі чинники позитивно вплинуть на динаміку економічного зростання в Україні та підвищать соціальну та політичну стабільність в державі на сучасному етапі реформ, коли основним мотивом економічної політики стає безпосередня орієнтація держави на зростання добробуту народу, на активізацію підприємництва, на посилення ринкових регуляторів у стимулюванні відродження національної економіки,

Для побудови системи оподаткування в Україні, адекватної вимогам розвитку підприємництва, держава має відшукати форми поєднання стимуляційного впливу на загальний стан підприємництва із надійними та достатніми джерелами формування коштів державного бюджету. Для цього доцільно: установити критерії для граничної межі оподаткування; скоротити кількість податків за рахунок тих, що не мають вирішального значення для бюджету; установити податкові пільги для вирішення регіональних соціальних проблем, насамперед проблеми зайнятості. Така побудова системи оподаткування відповідала б світовій практиці, орієнтувала підприємництво на пріоритетні

для держави види діяльності, а в майбутньому забезпечувала б зростання податкових надходжень до державного бюджету.

До непрямих форм податкового сприяння підприємству слід віднести:

– зниження податкових ставок або повне звільнення від сплати податків для підприємств, діяльність яких відповідає цілям державного регулювання;

– зниження податкових ставок на прибуток, який спрямований на капіталовкладення, наукові дослідження та впровадження їх у виробництво, створення нових робочих місць, охорону навколишнього середовища тощо;

– зниження податкових ставок на прибуток, що спрямовується на підготовку кадрів для підприємницької сфери;

– податкові пільги іншого характеру [4, с. 92–93].

Таким чином, стратегічною метою податкової реформи має стати формування сприятливого фіскального простору для бізнесу шляхом оптимального поєднання таких інструментів:

1) зниження ставки податку на прибуток. При цьому не обов'язково знижувати номінальну ставку податку. Доцільнішим є уведення «податкової вилки» для податку. З метою стимулювання інвестиційної діяльності необхідно знизити до 10 % ставку податку на частину прибутку, що реінвестується в модернізацію основних фондів;

2) запровадження прискореної амортизації. Необхідно збільшити нормативи амортизації

для більшості основних фондів з метою вивільнення ресурсу для розширення інвестицій. Суттєвий позитивний ефект буде досягнуто лише за умови перевищення фіскальної амортизації над економічною (бухгалтерською);

3) зниження податкового навантаження на фонд оплати праці. Оскільки в Україні найвищий рівень податкового навантаження на фонд оплати праці несуть роботодавці, в умовах досить низької номінальної ставки податку з доходів фізичних осіб цілком можливим є перерозподіл податкового тиску в бік працівників;

4) надання територіальних податкових пільг. Така система пільг за їх обґрунтованого застосування дозволить вирішити шляхом активізації підприємництва низку структурних та соціальних проблем окремих територій. Водночас їх уведення має супроводжуватися запровадженням критеріїв надання пільг, що унеможливають їх масове використання для мінімізації оподаткування чи отримання позаекономічних конкурентних переваг над іншими учасниками ринку;

5) спрощення процедури відшкодування податку на додану вартість. Перш за все такий інструмент має бути застосований до тих підприємницьких структур, які здійснюють виробництво та експорт високотехнологічної продукції, що дозволить створити сприятливі умови для розширення виробництва в Україні.

Список використаної літератури

1. Бурденко І. М. Податкова система як інструмент інноваційного розвитку України / І. М. Бурденко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 3. – С. 150–160.
2. Вдовиченко М. І. Про ефективність податкової системи в Україні / М. І. Вдовиченко // Фінанси України. – 2009. – № 3. – С. 99–108.
3. Ревун В. І. Про реформування і модернізацію податкової системи / В. І. Ревун // Фінанси України. – 2009. – № 6. – С. 16–20.
4. Финансовый менеджмент : учеб. для вузов / под ред. Г. Б. Поляка. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2006. – 527 с.

Надійшла до редколегії 29.06.2012

ЯВОРСКАЯ Н. И. ОСОБЕННОСТИ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ НАЛОГОВОГО КОНТРОЛЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В УКРАИНЕ

Рассмотрены научные и нормативно-правовые проблемы усовершенствования налогового контроля предпринимательства в Украине. Сформулированы предложения по усовершенствованию фискального пространства для ведения бизнеса.

YAVORSKA N. THE FEATURES OF IMPROVEMENT OF TAX CONTROL OF ENTERPRISE IN UKRAINE

The scientific and normatively and legal problems of improvement of tax control of enterprise in Ukraine are examined. The suggestion on improvement of tax space for the conductino of business are formulated.